

สายสัมพันธ์วัฒนธรรมผู้ไทสองฝั่งโขง

The Cultural Ties of the Phu-thai Tribe between both Mekong River Banks

ดร.ธันวา ใจเที่ยง*

Dr.Thunwa Jaithiang

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้ต้องการอธิบายสายสัมพันธ์ของวัฒนธรรมชนเผ่าผู้ไทซึ่งเป็นวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มชนที่อาศัยในแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ซึ่งบทความนี้เขียนขึ้นจากประสบการณ์การเดินทางของผู้เขียนที่ได้มีโอกาสไปสัมผัสบรรยากาศวัฒนธรรมของชาวผู้ไทเมืองวัง ในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่มาของบรรพบุรุษชนลูกหลานชนเผ่าผู้ไทที่อาศัยในประเทศไทยแถบจังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม มุกดาหาร สกลนคร และอำนาจเจริญในปัจจุบัน โดยการเขียนจะใช้วิธีการเชื่อมความสัมพันธ์ผ่านการถ่ายทอดจากบทเพลงที่เกี่ยวข้อง จากประสบการณ์ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชนชาติพื้นเมืองของผู้เขียน และแง่มุมบางประเด็นที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อนของจิตใจที่เข้าถึงความงามทางวัฒนธรรมของชนเผ่านี้เป็นสิ่งถ่ายทอดเพื่อพรรณนาให้เห็นภาพสายสัมพันธ์ของวัฒนธรรมชนเผ่าผู้ไทสองฝั่งโขงที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: ชนเผ่าผู้ไท, สายสัมพันธ์วัฒนธรรม, ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง

* อาจารย์ประจำ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

Abstract

This article would like to explain the cultural ties of the Phuthai tribe which is the sub-culture of the ethnic groups living in the south Mekong river region. The article is written according to the author's travel experience to visit and learn the cultural ambience of the Phuthai tribe in Savannakhet district, Lao People's Democratic Republic that is the source of the ancestor of Phuthai tribe living in Thailand around the Kalasin, Nakornpanom, Mukdahan, Sakolnakorn, and Amnat Charoen at the present time. The writing utilized the method of connecting the relationship transferring through the related songs, the experiences of the authors about the tribe history, and some issues that need the delicacy of mind to reach the cultural beauty of this tribe transferring to explain the cultural tribe overview of the Phuthai tribe between both Mekong river banks.

Key Word: Phuthai Tribe, Cultural Ties, South Mekong River Region

บทนำ

นับเป็นเวลาแสนนานแล้ว ที่ชนชาติผู้ไทได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตประเทศไทย และเป็นเวลาเนิ่นนาน ที่ชนชาวผู้ไท เป็นที่รับรู้และเป็นที่ยอมรับของประชาชนในภูมิภาคต่างๆของประเทศ พร้อมๆไปกับการที่คนส่วนอื่นของประเทศรับรู้ ถึงความศรัทธาของประชาชนสองฝั่งโขงที่มีต่อองค์พระธาตุพนม ดังปรากฏภาพ เมื่อถึงงานนมัสการองค์พระธาตุพนม ในยามหน้าหนาวพี่น้องชนชาติไท-ลาว กลุ่มต่างๆ จากสอง

ฝั่งแม่น้ำโขง ต่างพากันเดินทางมาไหว้องค์พระธาตุบรมเจดีย์ศูนย์รวมจิตใจของชาว
ราชอาณาจักรล้านช้างในอดีต

“เรณูนคร ถิ่นนี้ช่างมีมนต์ขลัง ได้พบบวชนาง ดังเหมือนต้องมนต์แน่วนี้ นื่องนึ่ง
ขึ้นใหม่ ไฉนผมมวยสวยเพริดพรัง...เย็นลมหม่นต์ผ่านผืนยิ่งพาสะทอน โธ่้องบงอร
ก่อนนั้นเคยคลอเคลียเจ้า ครั้นเที่ยวชมงานพระธาตุพนม ยามหน้าหนาว พียังไม่มีมิง
เยาว์ โอ้แม่สาวเรณู...” (บทกวีเพลง หนาวลมที่เรณู: ครุสุรินทร์ ภาคศิริ)

ความจริงผู้ไท หรือภูไท ในประเทศไทย หากมีเพียงที่นครพนมแห่งเดียวไม่ ใน
ดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ยังมีผู้ไทตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดอื่นๆ
จำนวนมาก ทั้งสกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ ยโสธร อำนาจเจริญอุดรธาณังเพลง
ตะวันรอนที่หนองหารก็กล่าวถึงผู้ไทแห่งสกลนคร

“โอโ้ละเหนอ โอโอ โอโอโ้ ละเหนอ ผู้สาวผู้ไท ไขมีแต่ที่เรณู ได้ฮักและที่ได้ฮัก
คือสาวผู้ไทสกลนคร ครั้งไปเที่ยวงานพระธาตุเชิงชุมได้พบบงอร เหมือนเคยร่วมบุญ
มาก่อน อยู่สุดขอบฟ้าก็มาพบพาน...” (บทกวีเพลง ตะวันรอนที่หนองหาร: ครุพงษ์
ศักดิ์จันทรุกขา)

และที่อยู่อีกคนละฟากฝั่งลำน้ำโขง ในแขวงคำม่วน สหวันเขต หรือแขวงบริคำ
ไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ยังมีชาวผู้ไทตั้งถิ่นฐานอยู่แผ่นดินเดิมอีก
จำนวนมากเช่นกันแม้ชาวผู้ไทในประเทศไทย ซึ่งตั้งถิ่นฐานกระจายไปตามเขตจังหวัด
ต่างๆ อันมีอยู่หลายกลุ่มย่อย ทั้งผู้ไทวัง ผู้ไทกะปอง ผู้ไทกะดาก ผู้ไทกระแตบ
เหมือนว่าจะเหินห่างและไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน อยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลกัน และมี
เขตการปกครองสมัยใหม่ภายใต้รัฐชาติไทย แยกออกเป็นตำบล เป็นอำเภอ เป็นอิสระ
ไม่ขึ้นต่อกัน แต่เมื่อเราไปสอบถามประวัติว่าผู้ไทมาจากที่ใด ผู้ไททุกกลุ่มมักจะบอกไป
ในทางเดียวกันว่ามาจากเมืองวัง-เมืองอ่างคำ มีความเป็นญาติกันกับผู้ไททั้งหมดใน
ประเทศไทยแล้วเมืองวัง-อ่างคำ อยู่ที่แห่งใด คำตอบคืออยู่ในดินแดนที่เป็น
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบันคำตอบมักจะหยุดอยู่แค่นี้ คือ ผู้ไท
มาจากเมืองวัง แมื่อก่อนหน้าที่จะมาอยู่เมืองวังเชื่อกันว่ามาจากตอนใต้ของจีน แถบลุ่ม

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

ปีที่ 1 เล่มที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)

แม่น้ำแดงติดกับพรมแดนที่เป็นประเทศเวียดนามในปัจจุบัน อันเป็นบริเวณถิ่นฐานเดิมของกลุ่มชนชาติไตหรือไท กลุ่มต่างๆ ก่อนที่ผู้ไทส่วนใหญ่จะอพยพลงมาอยู่ทางเหนือของเวียดนามบริเวณดินแดนที่เรียกกันว่าสิบสองจุไทย มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของเจ้ามหาชีวิตแห่งล้านช้าง ที่เมืองวัง-อ่างคำ ตามลำดับ แต่ผู้คนโดยมากมักจะสนใจอยู่ที่เมืองวังและเมืองอ่างคำ มากกว่าจะสนใจไปถามไถ่ถึงดินแดนในตำนานครั้งเมื่อคราวอยู่ในแผ่นดินที่เป็นเขตการปกครองของพวกเขาในปัจจุบัน เพราะนานเกินไป กระนั้นทุกคนก็ไม่เคยไปเมืองวัง-อ่างคำ ครูบาอาจารย์-นักวิชาการที่เขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผู้ไทรุ่นเก่าหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ถวิล เกษรราช แห่งเรณูนคร หรือ อาจารย์พูลสวัสดิ์อ้าวจิชัย ที่เป็นลูกหลานเจ้าเมืองผู้ไท แห่งหนองสูง ไม่แน่ใจว่าท่านจะเคยไปเมืองวังหรือไม่ กระนั้นงานประวัติศาสตร์ผู้ไทของท่านเหล่านี้ก็มีคุณภาพต่อการค้นคว้าเกี่ยวกับชนชาติผู้ไทของคนรุ่นต่อมาอย่างยิ่ง

นักวิชาการคนแรกๆ ซึ่งออกสำรวจค้นคว้าเกี่ยวกับชนชาติผู้ไทของคนที่เคยเป็นเมืองวังของชาวผู้ไทเก่าที่ข้าพเจ้ารู้จัก คือ อาจารย์ชัยปดินทร์สวัสดิพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดนครพนม ข้าพเจ้าถือว่าท่านเป็นผู้มีคุณภาพต่อการบุกเบิกงานค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชนชาติผู้ไทของไทยชนิดลงภาคสนาม คำไหนนอนนั่นท่านเดินทางไปบริเวณที่เชื่อว่าเป็นเมืองวังเก่า ตั้งแต่มองไม่เห็นถนนเข้าไปเดินทางเข้าไปด้วยความยากลำบาก และไปขออาศัยบ้านเรือนชาวบ้าน แต่ท่านก็มีความพากเพียร ที่จะค้นคว้าเรื่องราวของบรรพชนของตนเอง นับว่าเป็นบุคคลที่น่ายกย่องอย่างยิ่งสำหรับในประเทศไทย ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชนชาติผู้ไทดีที่สุดคนหนึ่ง

เมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา (2550) เมื่อข้าพเจ้าค้นคว้าเกี่ยวกับนิเวศวิทยาชนชาติผู้ไท จึงได้เดินทางไปสืบหาเรื่องราวเกี่ยวกับชนชาติผู้ไท ถึงเมืองวีระบุรี เพียงลำพัง เพราะได้ข่าวว่าเมืองวัง คือ เมืองวีระบุรี สะพายเป้นั่งรถโดยสารจากสพานเขตมาเมืองวีระบุรี ที่ใกล้ชายแดนเวียดนาม ซึ่งถือเป็นเมืองที่รัฐบาลลาวตั้งขึ้นใหม่ แต่มิใช่ถิ่นฐานเดิมที่เรียกว่าเมืองวัง ข้าพเจ้าไปหยุดอยู่แค่นั้น เพียงแต่สอบถามข้อมูลเบื้องต้นว่าถิ่นฐาน

ชาวผู้ไทอยู่บริเวณใด ต่อมาเดินเมื่อเดินทางไปถึงครั้งที่สอง น้อยที่เป็นทันตแพทย์ ที่จบจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวพาขับรถจักรยานยนต์ข้ามภูข้ามผา ไปสำรวจและเยี่ยมชมลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ในบริเวณที่เป็นเมืองอ่างคำโบราณ เดินทางไปถึงบ้านเมืองหลวง ที่อยู่หลังเหมืองทองคำ ผ่านบ้านน้ำจะโละ ที่เขาย้ายมาตั้งถิ่นฐานใหม่จากถิ่นเดิม ไปถึงบ้านอ่างคำ ซึ่งเชื่อว่าเป็นเขตเมืองอ่างคำเก่า ข้าพเจ้าไปพบบ้านผู้ไทที่มีลักษณะโบราณจำนวนมาก กระจายอยู่ในริมห้วยกลางป่าเขา ห่างไกลออกไปจากเมืองวิระบุรี ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

ภาพที่ 1: บ้านเรือนชาวผู้ไท ที่บ้านอ่างคำ เมืองวิระบุรี (พ.ศ.2552)

ในปีนั้นข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนินทางไปทอดผ้าป่า ณ บ้านนาทม ซึ่งถือเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตของเมืองวังเก่า อยู่คนละฟากฝั่งกับเมืองอ่างคำ ที่มีแม่น้ำเซ่น้อยขวางกั้นเดินทางห่างกันใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 1 วัน ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่เคยไปอาจารย์ ดร.ธีระภุติ แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ ประธานคณะทำงานศูนย์ผู้ไทศึกษาของมหาวิทยาลัยฯ ได้เป็นผู้ร่วมประสานให้ผู้ไทในเขตต่างๆของภาคอีสานร่วมกันเดินทางตามหาถิ่นฐานเก่าชาวผู้ไท เดินทางไปยังถิ่นฐานของปู่ตาตายาย ที่บรรพชนพวกเรา

จากมานาน โดยชาวผู้ไทจากประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางไปถึง เพราะเส้นทางยากลำบาก สถานการณ์การเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไม่ปกติ และเขตถิ่นฐานของชาวผู้ไท ถือว่าเป็นเขตการปฏิบัติ ทางรัฐบาลลาวอาจยังมีอยากให้คนต่างชาติเข้าไปเท่าใดนักการเดินทางไปคราวนี้ถือว่าเป็นทางการ เพราะมีการทำหนังสือผ่านกงสุลเราสามารถเดินทางด้วยความสะดวกสบาย ต้องขอบคุณท่านอาจารย์ธีระ รวมถึงผู้หลักผู้ใหญ่ชาวผู้ไท กาฬสินธุ์ มุกดาหาร และนครพนม หลายท่าน ที่ช่วยกันประสาน เพราะพวกเราอยากรู้ว่าถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนของบรรพชนนั้นเป็นอย่างไร พี่น้องเราที่อยู่ทางเมืองวัง อยู่กันอย่างไร ข้าพเจ้าแม้มิใช่ผู้ไทแท้ แต่ก็อยากเดินทางไปดูบ้านเกิดของพ่อใหญ่ทวดของข้าพเจ้า ที่พากันอพยพมาจากเมืองวัง มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่เป็นจังหวัดมุกดาหารปัจจุบัน

ระหว่างวันที่ 16-18 มีนาคม 2553 เป็นวันที่เราเดินทางไปทอดผ้าป่า ที่เมืองวัง แขวงสหวันเขต โดยมีผู้ไทมาจากหลายถิ่นฐาน ทั้งผู้ไทนครพนม ผู้ไทกาฬสินธุ์ผู้ไทมุกดาหาร ทั้งพระสงฆ์ นักธุรกิจอดีตอธิการบดี ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู อาจารย์ นักวิชาการ ประชาชนทั่วไป จากประเทศไทย และผู้ไท จากตัวแขวงสหวันเขตของลาวด้วยร่วมเดินทางไปทอดผ้าป่าด้วยกันกว่า 80 คน รถจากประเทศไทยประมาณ 10 คัน วิ่งผ่านสะพานมิตรภาพตามถนนสาย สหวันเขต-เวียตนาม ผ่านเมืองพะลาน เมืองพิณ ข้าพเจ้านั่งไปกับริด ท่านอธิการสหัส หาญสินธุ์ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ร่วมภัย ดร.ธีระวุฒิ, ผศ.ดร.ชัยยนต์เพาพาน, อ.ณัฐนันท์ สีดาแก้ว, อ.พงศ์ธร พันธุ์ผาด และดร.ประสานแห่งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เมื่อไปถึงเมืองวีระบุรี มีพระสงฆ์ บรรดาเฒ่าแก่ แนวโฮม ผู้หลักผู้ใหญ่ของเมืองวีระบุรี นำโดย ท่านบัวสอนมหาวงศ์ เจ้าเมือง ที่เป็นคนเชื้อสายผู้ไท ที่เลดูยังหนุ่มมาคอยต้อนรับพวกเราที่ศาลากลาง เมืองวีระบุรี หาน้ำดื่มมาให้ พร้อมเหล้าสามัคคี หลังจากทุกคณะมาพร้อมเพรียงแล้ว จึงออกเดินทางต่อไปยังบ้านนายม ที่เป็นศูนย์กลางชาวผู้ไท เขตเมืองวังเก่า เป็นระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร เราเดินทางไปถึงเกือบ 5 โมงเย็น มีผู้คนในชุมชนจำนวนมาก ทั้งเฒ่าแก่ หนุ่มสาว เด็กนักเรียน

มาคอยต้อนรับคณะผ้าป่า “ญาติผู้ไท” จากประเทศไทยและจากแขวงสหวันเขต หลังจากนั้น พวกกันแห่-พ็อน นำกองผ้าป่าเข้าไปในเมืองวัง นับเป็นบรรยากาศที่หาได้ยากมาก

ภาพที่ 2: ขบวนต้อนรับของชาวผู้ไท เมืองวังที่มีต่อคณะผู้ไทจากประเทศไทย

(ด้านล่างซ้าย: ท่านอาจารย์สหัส หาญสินธุ์ อดีตอธิการบดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ ผู้ก่อตั้งศูนย์ผู้ไทศึกษา)

ข้าพเจ้ารอคอยบรรยากาศแบบนี้มานานแสนนานแล้ว เราเดินผ่านถนนในหมู่บ้านที่เป็นดินทราย ที่มีใช้ลูกรังหรือคอนกรีต สองข้างทางเป็นบ้านไม้มุงแป้นเก่าๆ ที่คลาสสิกเป็นสถาปัตยกรรมลุ่มแม่น้ำโขง วัฒนธรรมไตลาวโบราณ ที่ยังมีมนต์ขลังทุกหลังคาเรือน ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ เป็นบรรยากาศที่ดีมาก แม้พวกเขาจะอยู่คนละประเทศจากกันไปเป็นเวลาเกือบ 200 ปี แต่เรายังพูดภาษาเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน วัฒนธรรมผู้ไท ข้ามกาลเวลาและข้ามพ้นความเป็นรัฐชาติ หากข้าพเจ้ามิได้มาในคราวนี้ ข้าพเจ้าคงจะเสียตายเป็นตลอดชีวิต แม้นอาจสามารถมาโดยลำพัง แต่การได้มาร่วมในบรรยากาศสายสัมพันธ์แห่งชนเผ่าผู้ไทสองฝั่งโขง มันเป็นระบบทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูงหลายประการ อย่างน้อยหากจะกล่าวภายใต้แนวคิดความเป็นชาติ คนกลุ่ม

นี่ถือเป็นคนไทโบราณ ในความเห็นข้าพเจ้า ผู้ นั้นหมายถึง คน ไทหรือไต ก็คือไท¹ ผู้ไท หมายถึง คนไท/ไทยซึ่งเป็นคำของชนชาติไตโบราณ ในเขตจีนตอนใต้หรือตอนเหนือของเวียดนามยังมีกลุ่มชนไตหลายกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า ผู้ นำหน้า เช่น ผู้nung ผู้เยย ผู้ยี้ ผู้ไท ผู้ไต ผู้ไทดำ (ปู่ไตหล้า) ผู้ไทแดง(ปู่ไตเหลือง)และข้าพเจ้าคิดว่า “ผู้ไท” สมควรจะเขียนว่า “ภูไท” ที่หมายถึง ไทภู(ที่จะรวมถึงพี่น้องลาวเทิงที่เรียกตัวเองว่า “บรู” ที่แปลว่าไทภู หรือคนแห่งภูเขา) และจะทำให้สายสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับคนไทโบราณกลุ่มต่างๆกลุ่มเครือ แต่ ผู้ไท หมายถึงกลุ่มชนไทหรือไต สาขาหนึ่ง ที่เฝ้ารักษาเมืองลุ่ม ให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำ ที่ราบลุ่ม เป็นอันดับต้น “มีน้ำอยู่โลมีไตอยู่นั่น”และนิเวศรองลงมา คือ ภู หรือ ป่าธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติและยาสมุนไพร รวมไปถึงเครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัยอันเป็นอัตลักษณ์ทางนิเวศพื้นฐานที่เด่นชัดของชนกลุ่มนี้มาแต่โบราณกาล เพราะนิเวศแห่งชนชาติที่อุดมสมบูรณ์ในเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนจนถึงแผ่นดินใหญ่ คือที่ราบลุ่มภูเขาที่มีลำห้วยหรือสายไหลหล่อเลี้ยงสรรพชีวิตในกลุ่มภูแห่งนั้น

ไม่ว่ามันจะบังเอิญหรืออะไรไม่ทราบได้ แม้ประเทศไทยจะมีหลายชนชาติหลายวัฒนธรรม แต่รากเหง้าของรัฐสยามหรือรัฐไทยในเรื่องของภาษาและวัฒนธรรมพื้นฐาน ที่สะท้อนความเป็นไทย (ที่อ้างต่อสายตาโลก) มาจากชนเผ่าไต-ไท เป็นหลักหาได้มาจากจีนหรือแขกไม่ แม้ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย อาจมีจีนและแขกผสม

¹ ไท มีความหมายเช่นเดียวกับผู้ ซึ่งหมายถึง คน แต่เป็นคนสังคมที่มีได้เร่ร่อน รู้จักตั้งชุมชนกิจกรรมเฝ้ากันในที่ลุ่ม (จิตร ภูมิศักดิ์, 2540 ในความเป็นมาของคำ สยาม ไท ลาวฯ) ในดินแดนลุ่มแม่น้ำแดง ทางตอนใต้ของจีน ที่แบ่งเขตยูนนานออกเป็น 2 ฝั่ง โดยคนที่อยู่แถบลุ่มแม่น้ำแดง ฝั่งตะวันตกจะพูดภาษาตระกูลไท สาขาตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนที่อยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำแดง ฝั่งกวาสี พูดภาษาถิ่นไท สาขาเหนือและกลาง ที่มีความหลากหลายมากกว่า โดยกลุ่มไตสาขาตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งหมายถึงพวกที่อาศัยแถบลุ่มแม่น้ำโขง อิระวดี สาละวิน จะรับรู้และเรียกชื่อกลุ่มตนโดยใช้คำว่า “ไต” หรือไท นำหน้า ในขณะที่พวกที่อยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแดง จำนวนมากจะเรียกชื่อกลุ่มตนโดยใช้คำนำหน้าว่า “ปู่” หรือ “ผู้” ซึ่งหมายถึง คน (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2549 อ้างใน ธันวา ใจเที่ยง, 2552)

อยู่บ้าง แต่ภาษาไทยเรา ก็ได้มีลักษณะเป็นแบบภาษาจีนหรืออินเดีย แต่มีลักษณะเป็นตัวของตัวเองต่างหาก “ภาษาตระกูลไท” รวมถึงวัฒนธรรมพื้นฐานก็มีเอกลักษณ์ผู้ไท ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของชนเผ่าไตที่มีหลากหลายกลุ่ม และเป็นชนเผ่าไตโบราณ ที่ข้าพเจ้าเชื่อว่า ถิ่นฐานเดิมอยู่แถบลุ่มแม่น้ำแดง ที่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาอัยลาวทางมณฑลยูนนานตอนใต้ดินแดนที่เป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนปัจจุบัน ซึ่งก่อนหน้านี้ดินแดนเขตลุ่มแม่น้ำแดงดังกล่าว ก็หาเป็นของรัฐจีนไม่ แต่เป็นดินแดนของชนพื้นเมืองหลากหลายกลุ่ม “ไป๋เยว่” โดยเฉพาะกลุ่มคนไตก่อนที่จะเคลื่อนลงมาสู่เวียดนาม ลาว และไทยในที่สุด การที่รัฐในลุ่มน้ำเจ้าพระยา สถาปนารัฐตนว่าประเทศไทย มิใช่ประเทศสยาม เรียกประชากรว่า คนไทย เพราะคนไทยจริงๆ ก็ไม่เคยเรียกตัวเองว่าเสียมหรือเซียม แต่เรียกตัวเองว่าไท-ไต มาแต่โบราณ **ที่ข้าพเจ้ากล่าว** **ว่าไม่รู้ว่าเป็นเรื่องบังเอิญอะไรหรือไม่ ที่ไปสอดคล้องกับคำว่า “ผู้ไท” ที่แปลว่า** **คนไทย** แม้บางครั้งการมีรัฐที่ชื่อประเทศไทย อาจกระทบต่อความรู้สึกของพี่น้องคนกลุ่มอื่นที่ได้มีรากเหง้ามาจากภาษาและวัฒนธรรมไท บ้าง แต่ข้าพเจ้าก็เห็นว่า การมีรัฐสมัยใหม่ ชื่อ ประเทศไทย หรือ ปะเทดไท ก็อาจมี**คุณูปการต่อชนเผ่าไตที่มีอยู่** **เกือบร้อยล้านคน** ตามระบบนิเวศแห่งลุ่มน้ำต่างๆ ในเอเชีย ทั้งแม่น้ำโขง แม่น้ำพรหมบุตร แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำแดง แม่น้ำดำ แม่น้ำข่า แม่น้ำมอ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำเจ้าพระยา ฯลฯซึ่งโดยส่วนใหญ่ คนไท-ไต อยู่ภายใต้การปกครองของคนชนชาติอื่น เช่น จีน พม่า เวียดนาม อินเดีย หาก**ไม่มีรัฐชาติสมัยใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับ** **ภาษาและวัฒนธรรมที่มีรากเหง้ามาจากความเป็นไต** **ไม่ว่าภาษาและวัฒนธรรม** **อันเก่าแก่และมีคุณค่าของมนุษยชาติ** อย่าง “ไท-ไต”ก็อาจสูญหายไป ภายใต้ประเพณีแห่งรัฐสมัยใหม่ไปเสีย ในปัจจุบันผู้คนหลากหลายกลุ่มในรัฐไทย ก็ถือว่าเป็นคนไทย (มิใช่ไทหรือไต) ที่ผสมผสานกันทางวัฒนธรรมโดยมีวัฒนธรรมไทเป็นฐาน ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในระหว่างประชาชนภาษาตระกูลไท เป็นภาษาที่มีรากเหง้ามายาวนานมาก่อนประวัติศาสตร์ ใช้สื่อสารอย่างกว้างขวางในเอเชียทั้งตอนกลางและตอนใต้ หลายชนเผ่ายีนดีและใช้ภาษาไทหรือลาว เป็นภาษากลางใน

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

ปีที่ 1 เล่มที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)

การสื่อสารด้วยความสมัครใจ ความขัดแย้งที่อาจมีบ้าง มิได้เกิดจากภาษาและวัฒนธรรมไท แต่เป็นเรื่องการบริหารบ้านเมืองที่ต้องปรับปรุง ภาษาและลักษณะสังคมวัฒนธรรมผู้ไท ซึ่งเป็นภาษาและวัฒนธรรมไทโบราณ อันมีส่วนในการเป็นรากฐานของภาษาและวัฒนธรรมแห่งรัฐชาติ เพราะมีที่มาจากแหล่งวัฒนธรรมไทโบราณ จึงควรศึกษา อนุรักษ์และสืบสานไว้ คำว่าของผู้ไท มีความคล้ายคลึงกับภาษาไตโบราณกลุ่มอื่นๆ ทั้งอยู่ในจีน เวียดนาม พม่า ในขณะเดียวกัน ก็คล้ายคลึงกับภาษาไทยและภาษาลาวสมัยใหม่ และวัฒนธรรมการนับถือผีของคนไทโบราณ ที่เลือนหายไป ในชุมชนผู้ไทบางชุมชน ยังรักษาวินิตีดังกล่าวไว้ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหารวัฒนธรรมชนชาติผู้ไท ที่มีความเป็นชุมชน สะท้อนรากเหง้าของวัฒนธรรมแห่งชนชาติไท ที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมจีนและอินเดีย ซึ่ง ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ย้ำเสมอว่า วัฒนธรรมชนชาติไท มีสายทางเป็นของตัวเอง และมีความเก่าแก่ไม่น้อยไปกว่าจีนหรืออินเดีย

ภาพที่ 3: บรรยากาศและสภาพชุมชนผู้ไท บ้านนายม บริเวณเขตเมืองวังเก่า
แขวงสหวันเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (พ.ศ.2553)
และบ้านหลังกลาง เป็นบ้านนายบ้านหรือบ้านผู้ใหญ่บ้าน ที่ข้าพเจ้าเคยนอน

เมื่อปีที่แล้วท่านอาจารย์ปัญญาเถาวัลย์ แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏภาพสสินธุ์ เคยกับข้าพเจ้าแบบเล่นๆ ไม่เป็นวิชาการมากนักว่า ท่านบอกว่าคนผู้ไทและคนญี่ปุ่น มีอะไรที่คล้ายคลึงกัน อยากดูญี่ปุ่นโบราณก็ให้ดูผู้ไท ข้าพเจ้าก็เคยพูดเล่น โดยไม่มีความเป็นวิชาการใดๆ ว่าที่จริงคนญี่ปุ่นโบราณบางส่วน คล้ายๆกับคนลาวโบราณเช่นกัน คนลาวโบราณก็คือ พวกไต-ไท โดยข้าพเจ้ายึดเอาคนลาวเก่าแถบเมืองวังเวียง และคนญี่ปุ่นในชุมชนชนบทแถวเมืองเกียวโต เป็นหลักยึดทางความรู้สึก กระนั้นในเอกสารทางวิชาการที่เขียนถึงวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นโบราณ ต่อจากวัฒนธรรมโงม ซึ่งเป็วัฒนธรรมดั้งเดิมของเกาะญี่ปุ่น คือ วัฒนธรรมยะโยะอิ ในช่วงระยะเวลา 300 ปี ก่อนคริสตกาล จนถึงคริสต์วรรษที่ 4 นั้นรับมาจากแผ่นดินใหญ่ เข้ามาทางเกาะคิวชู วัฒนธรรมดังกล่าว เป็นวัฒนธรรมการปลูกข้าวในที่ลุ่ม หรือ “เฮ็ดนาเมืองลุ่ม” และรู้จักตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำและที่ราบลุ่มระหว่างภูเขา การรู้จักเพาะปลูกข้าวทำให้มีความรู้ในการปลูกพืชที่ใช้บริโภคมากขึ้น สามารถตั้งชุมชนที่รู้จักการทำ การเกษตรถาวร ซึ่งนอกจากบรรพชนสายหนึ่งของชาวญี่ปุ่นดังกล่าวจะนำวัฒนธรรมข้าว แพร่เข้ามายังเกาะญี่ปุ่นแล้ว ในยุคของวัฒนธรรมนี้ ยังพบเครื่องปั้นดินเผาชนิดพิเศษสันนิษฐานว่าใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อบวงสรวงเทพ-เทวดาหรือผีในท้องทุ่ง พบอยู่ทั่วไปในบริเวณเขื่อนกันน้ำหรือตามทุ่งนา สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของบรรพชนญี่ปุ่นโบราณ ที่ให้ความสำคัญกับความอุดมสมบูรณ์ของการเพาะปลูกและการทำนา (พิพาดา ยังเจริญ, 2539: 16-19) รวมถึงการเลี้ยงผีปู่ตาหรือเจ้า ก่อนที่จะทำการกลสิกรรม แน่นนอนว่าการเดินทางของคนญี่ปุ่นโบราณ ที่มาจากแผ่นดินใหญ่ เรามีอาจไประบุได้ว่ามาจากถิ่นฐานใด และเป็นคนกลุ่มใด แต่ก็เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ในบริเวณแผ่นดินใหญ่ที่เป็นประเทศจีนปัจจุบันกลุ่มชนที่รู้จักการทำนาและทำนabanที่ราบลุ่ม มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ คือ กลุ่มชนที่เป็นต้นตระกูลของพวกไต (เจียแยนจง, 2548: 122) ไม่ว่าจะเป็นที่ เทอหมู่ตู้ ซานชิงตุยหรือจีนชวอย่างไรก็ตามข้าพเจ้าก็มีจากล้าที่กักเอาเองว่า กลุ่มชนที่อพยพออกไปทางทิศตะวันออกลงไปสร้างวัฒนธรรมยะโยะอิในญี่ปุ่น เป็นกลุ่มคนที่มาจากสาย

บรรพชน“ไปเยร์” เดียวกันกับคนไทหรือคนผู้ไทแต่อย่างน้อยๆก็สะท้อนให้เห็นว่าพวกคนไท มีความก้าวหน้าในการกสิกรรมไม่แพ้ชนชาติใดมาแต่โบราณกาล

พี่น้องชาวผู้ไทในบริเวณที่เป็นเมืองวังเก่าที่ข้าพเจ้าพบ คือบ้านนายมเหนือ บ้านนายมใต้ บ้านนากระแต บ้านธาตุ บ้านนาสะเลาะ ที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเซ่น้อย มาต้อนรับเราเกือบทั้งหมู่บ้าน เสียงกลอง เสียงปี่เขาควาย ดังไปทั่วถนนเข้าหมู่บ้าน ทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใส ดีใจที่ญาติที่มีสายเลือดเดียวกัน เดินทางเป็นเวลาหลายร้อยกิโล ข้ามแม่น้ำโขง ข้ามพรมแดนแห่งรัฐ ข้ามภาษาทางราชการ กลับคืนมายังถิ่นฐานของบรรพบุรุษที่จากมาเกือบ 200 ปี กลับมายังเขตอันห่างไกล อยู่ในบ้านผา เมืองภูข้าพเจ้าพิจารณาว่า ชุมชนชาวผู้ไท เมืองวัง แห้งนี้แยกตัวจากชุมชนอื่นๆ การคมนาคมไม่สะดวก แม้ปัจจุบันไฟฟ้ายังเข้ามาไม่ถึง พี่น้องชาวผู้ไท จึงมีโลกของชาวผู้ไท และยังรักษาคำความเป็นผู้ไทไว้ได้ดี และมีนิเวศแห่งชาวผู้ไท ที่เมื่อข้าพเจ้าพิจารณาแล้ว มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะอยู่ในเขต อ.เขาวงจ.กาฬสินธุ์.คำชะอี จ.มุกดาหาร.อน.แก จ.นครพนม อ.วาริชภูมิ จ.สกลนคร กล่าวคือ นิเวศวิทยาหรือภูมิศาสตร์ชาวผู้ไท ชอบตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ราบระหว่างภูเขา และต้องมีน้ำ โดยมากคือลำห้วยที่ไหลลงจากภูน้ำและที่ลุ่มเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะชาวผู้ไท เป็นพวกเห็ดนาเมืองลุ่มมิใช่เห็ดไฮ่ แบบชาวขมุหรือขมูริเวศที่สมบูรณ์แบบของชาวผู้ไท ประกอบด้วย น้ำ ดิน ที่ราบ-ลุ่ม และภูเขา อยู่ใกล้หรือล้อมรอบ ซึ่งใกล้เคียงกับนิเวศวิทยาของชนเผ่าไตอื่นๆที่นิยมเห็ดนา และบริเวณเมืองวัง อันประกอบไปด้วยหลายหมู่บ้าน ก็เหมือนกันในเขตถิ่นฐานของชาวผู้ไท แม้จะมีหมู่บ้านขนาดเล็กไม่กี่หมู่บ้าน แต่มีทุ่งเพียงหรือที่ราบ กว่า 30 เฮกตาร์ และรายล้อมด้วยภูเขา ซึ่งจะหาได้ไม่ถนัดนักในประเทศลาว ที่เป็นเมืองแห่งภูเขา เขตแดนที่เป็นผู้ไท เมืองวัง จึงถือว่าเป็นถิ่นฐานการผลิตข้าวที่สำคัญมากของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

อย่างไรก็ตาม การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนชาวผู้ไท ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็ได้จำกัดเขตเฉพาะในดินแดนแถบเมืองวีระบุรี จุดสมเมืองวัง เมืองพิณ เมืองเซโปน ในแขวงสหวันเขตเท่านั้น แต่พี่น้องชาวผู้ไทในเมืองลาว ยังตั้งถิ่นฐาน

กระจายไปตามริมฝั่งแม่น้ำเซบั้งไฟ แถบเมืองมหาชัย เมืองยมราช เมืองหนองบก ใน
แขวงคำม่วน ตรงข้ามกับจังหวัดนครพนมของประเทศไทย และมีความสัมพันธ์เชิง
เครือญาติระหว่างผู้ไทสองฝั่งโขง ความจริงหากจะว่าไปแล้ว จุดเริ่มต้นของขบวนการ
ต่อสู้เพื่อเอกราชของประชาชนสองฝั่งโขง ที่มีต่อประเทศมหาอำนาจตะวันตก ภายใต้
การนำของประธานสุภานุวงศ์ น่าจะมาจากจิตสำนึกและสายสัมพันธ์ความเป็นผู้ไท
สองฝั่งโขง ระหว่างเมืองหนองบก และเมืองเว เรณูนคร และนำมาสู่เหตุการณ์วันเสีย
ปีนแตก 20 สิงหาคม 2504 และ 7 สิงหาคม 2508 ที่บ้านนาบัว เรณูนคร ซึ่งข้าพเจ้า
เคยเขียนแล้วใน “วันเสียปีนแตก ณ นครพนม”

เย็นวันนั้น พี่น้องชาวเมืองวัง หาดอาหารมาต้อนรับพวกเรา เป็นอาหารพื้นบ้าน
ที่คล้ายคลึงกับทางฝั่งประเทศไทย ประกอบด้วยแกงขี้เหล็ก แกงหอย แกงหน่อไม้
แจ่วผู้ไท เป็นต้น ที่ขาดเสียมิได้ คือ ข้าวเหนียว ที่ไม่เคยห่างเหินไปจากวิถีวัฒนธรรม
ของกลุ่มชนชาติใด แม้เวลาจะเนิ่นนานกว่าพันปี หลังจากกินข้าวเสร็จก็แยกย้ายกันไป
อาบน้ำ ข้าพเจ้าลงไปอาบน้ำที่แม่น้ำเซบั้งไฟ หลังวัดบ้านนาบวม กับอาจารย์อิสระ
อินทร์ยา เพื่อนที่เป็นสถาปนิกชาวผู้ไท เขาวง ผู้หวังฟื้นฟูวัฒนธรรมผู้ไทซึ่งกำลังทำ
ปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้บรรยายภาคเก่าๆที่ติ่มมา ทุกคนที่ไปอาบน้ำที่เซ
บั้งไฟน้อยหมัด ไม่ว่าจะเป็น ท่านอาจารย์สหัสหาญสินธุ์อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาฬสินธุ์ อาจารย์ชัยยันต์เพาพานต์ หัวหน้าภาควิชาศิลปศาสตร์ อาจารย์ธีระภูติ ผู้
ประสานงานโครงการ

ภาพที่ 4: นักเรียนมัธยมเมืองวังแสดงการฟ้อนผู้ไท

หลังการกล่าวต้อนรับ เป็นการแสดงของนักเรียนมัธยมเมืองวัง โดยการฟ้อนผู้ไท ที่ยังคงเป็นแบบพื้นบ้าน หลังจากนั้นเป็นการฟ้อนรำวง ที่เป็นบรรยากาศงานวัด เหมือนงานบุญสมัยเก่าๆภายในวัดมีคนมาขายลูกชิ้น ไข่ต้ม ไข่นึ่ง บุหรี่ ขนม ลูกอม กล้วยคนในละแวกนั้นทั้งเผ่าแก่ หม่มสาว วัยรุ่น ต่างพากันเดินทางมาเที่ยวงานบุญใหญ่ ชาวเมืองวังบอกว่านานๆถึงจะมีงานใหญ่แบบนี้สักครั้ง มหรสพในคืนต้อนรับญาติและต้อนรับองค์ผ้าป่า นอกจากการแสดงอันเป็นทางการ ยังมีการเลี้ยงเหล้าที่พระเป็นผู้ดำเนินการ บนศาลาหรือหอแจกมีหมอลำโบราณ เป็นลำเรื่องแบบเก่าที่หาฟังแทบไม่มีแล้วในภาคอีสาน ประกอบไปด้วยหมอลำฝ่ายหญิง 1 คน หมอลำฝ่ายชาย 1 คน หมอแคน 2 คน นั่งลำและนั่งเป่าแคน มีคนฟังที่เป็นผู้เฒ่า ผู้แก่ เต็มศาลา คืนนั้นมีการลำหลายทำนอง ทั้งลำผู้ไท ลำมหาชัย ลำคอนสวรรค์ ลำผญา เป็นต้นลำตั้งแต่หัวค่ำยันสว่าง เพราะเมื่อข้าพเจ้าตื่นขึ้นมาตอนเช้า เวลาประมาณตี 5 ยังได้ยินกลอนลำ เป็นกลอนสุดท้าย แต่คนฟังเหนียวแน่น ลำไม่จบไม่เลิกว่าวั้ง ลำจนฟ้าสาง คน

ฟังก์ฟังก์จนฟ้าสาาง ดวงอาทิตย์โผล่พ้นยอดจำปา ที่บ้านนายม จึงพากันเลิกรา ส่วนข้าพเจ้าที่นอนร่ำวง จนถึงตี 1 เพราะหากฟ้อนต่อไปจนสว่างคงอาจได้สาวร่ำวงที่เป็นชาวบ้าน ที่วานมาฟ้อนให้ฟรีจากเมืองสหวุ่นเป็นแฟน

ขณะที่มาจากเมืองไทยแต่ละคนนอนกันตามบ้านเรือนที่เจ้าภาพจัดให้ ข้าพเจ้ามานอนที่บ้านของนายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้าน สภาพบ้านเป็นบ้านไม้สองชั้น มีระเบียงบ้านหรือเกย และมีเรือนครัวแยกไปต่างหาก ข้าพเจ้าชอบลักษณะบ้านแบบนี้ ทำให้คิดถึงบ้านปู่ บ้านย่า เมื่อสมัยยังเด็กๆ แต่ตอนนี้บ้านยายที่นครพนม ที่ข้าพเจ้าเคยอยู่สมัยมัธยม ก็ยังคงเป็นแบบอีสานโบราณแบบนั้น ข้าพเจ้าออกมาอนระเบียงบ้าน ได้คุยกับลูกสาวผู้ใหญ่บ้านที่มาเตรียมที่นอนให้ ซึ่งทำงานอยู่สุซุซาลา คอยรักษาพยาบาลชาวบ้าน ฉินยา ทำแผล เหมือนเจ้าหน้าที่ในสถานอนามัยของเราสมัยก่อน เธอชื่อว่ากลม เรียนจบหมอมจากสหวุ่นเขต เธอน่ารักดี ไว้ผมให้จ้อยๆ ในตอนเช้าพวกเราได้ไปร่วมตักบาตร และร่วมกันทอดผ้าป่า กับพี่น้องชาวผู้ไทเมืองวังที่ลานวัด เป็นบรรยากาศที่ดีมาก ทุกคนดีใจ ข้าพเจ้าตั้งใจที่ได้มาพบ มาเห็นบริเวณที่เคยเป็นเมืองวัง ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวผู้ไท มาร่วมบรรยากาศงานบุญสองฝั่งโขงในบ้านของบรรพชน ได้มารู้ว่าภาษา-วัฒนธรรม ความผูกพันของพี่น้องผู้ไท มันลึกล้ำและข้ามกาลเวลา ข้ามพรมแดนของรัฐชาติ โดยเฉพาะพี่น้องเมืองวัง เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา พวกเขากฎการณ ถูกทำร้ายมาโดยตลอด ไม่รู้เป็นกรรมอันใด ตั้งแต่ศึกไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 ไปกวาดต้อนพวกเรามาจากเมืองวัง มาอยู่อีสานตอนบน ชาวเมืองวัง ที่ยังเหลืออยู่ปัจจุบัน เพราะได้หลบหนีเข้าป่าและหลบไปยังเวียดนาม หลังกองทัพสยามกลับไป จึงออกมาตั้งบ้านเรือนอีกครั้ง แต่ประวัติศาสตร์ไทยไม่เคยเขียนถึงความเจ็บปวดของพี่น้องเหล่านี้เลย ต่อมาสมัยสงครามฝรั่งเศส-สงครามอเมริกา พี่น้องชาวผู้ไทเมืองวัง ก็ทุกข์ยากเดือดร้อนอีกครั้ง บ้านแตกสาแหรกขาด ปัจจุบันชุมชนเมืองวังเก่า เหลือหลักฐานนอกจากวัดแล้ว มีต้นไม้ขนาดใหญ่หลายต้น เช่น ต้นมะขาม ต้นโพธิ์ ที่พอทำให้เชื่อว่าชุมชนนี้เป็นชุมชนโบราณ ความจริงการถูกทหารแห่งสยามกวาดต้อนมายังฝั่งอีสานของไทย หาใช่ว่าจะพอใจที่จะอยู่ถิ่นฐานใหม่ทั้งหมด มีชาวผู้

ไทจำนวนหลายครอบครัว ต่างพยายามเดินทางฝ่าป่าดงดิบ กลับคืนมายังเมืองวัง ด้วยความคิดถึง ด้วยความอาลัย บ้างก็กลับมาถึง บ้างก็ค้างอยู่ระหว่างทางแถวสวันเขตและคำม่วง

“ข้อดีเจ้าหลายที่ชุมเจ้ามาเยี่ยมหมาม พวกข้อดี แต่ก่อนบ้านข้อดีมันทุกข้มันยาก อยู่บ้านผาเมืองภู ยามสงครามฝรั่ง พากันหนีไปอยู่ตามภูตามป่า ... เมื่อคืนข้อดีบ่ได้นอน นั่งฟังหมอลำขอดแจ้ง ภูมิใจหลายที่ที่พี่น้องมาเยี่ยม ดีใจจนน้ำตาไหล...” คุณพ่อทองเส็ง มหาวงค์ ชาวบ้านเมืองหลวง เขตเมืองอ่างคำ บอกกับข้าพเจ้าในเช้าวันทอดผ้าป่า ด้วยน้ำตาไหลรินอาบสองแก้มข้าพเจ้าเจอท่านตั้งแต่เมื่อวานแล้ว ที่ท่านมาต้อนรับที่ศาลาเมืองวีระบุรี ตกกลางคืนพักจากการไปราวสามัคคี ข้าพเจ้ากับท่านมานั่งฟังหมอลำบนหอแจกด้วยกัน ท่านทองเส็ง สมัยอยู่เวียงจันทน์ ท่านเคยเป็นผู้แทนชนเผ่าผู้ไทของประชาชนชนบรรดาเผ่าแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เดียวนี้ท่านเป็นข้าราชการบำนาญ

ณ วันนี้ ที่บริเวณที่เรียกกันว่าเมืองวัง-เมืองอ่างคำ ซึ่งอยู่ห่างกันโดยมีแม่น้ำเขน้อยขวางกั้น และเป็นที่ตั้งของบ้านนายมเหนือนายมได้ บ้านธาตุ บ้านนากระแต บ้านนาสะเลาะเหนือ นาสะ-เลาะใต้บ้านเมืองหลวง บ้านน้ำจะโล๊ะ บ้านน้ำมะฮี บ้านน้ำเปเคน บ้านนาหอย บ้านวังมะฮัง บ้านอ่างคำ ฯลฯ เกือบ 200 ปี มาแล้ว ที่ชาวผู้ไทแห่งสยามจากมา แต่ภาษาและวัฒนธรรมของชาวผู้ไท หาได้เปลี่ยนแปลงและแตกต่างกันไม่ แม้ผู้ไทที่อยู่ห่างไกลกัน และอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศไทยและรัฐลาว จะกลายเป็นคนสัญชาติไทย สัญชาติลาว กระนั้นความเป็นราชการของรัฐสมัยใหม่ ก็หาได้ทำลายสายสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมแห่งความเป็นผู้ไทได้ไม่ และสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของผู้คน ที่แม้จะอยู่คนละประเทศแต่ก็ดำเนินไปหากันโดยมิได้มีการสั่งของระบอบราชการ มันเป็นเรื่องความปรารถนาแห่งหัวใจ อันนี้แหละน่าจะเป็นแบบอย่างของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและระหว่างรัฐ ที่จะนำไปสู่ความรัก ความแบ่งปัน อยู่ร่วมกันด้วยความฮักแพง ที่เรียกกันว่า “สันติภาพ” โดยมีได้อยู่

ร่วมกันบนผลประโยชน์ในทางการค้า เศรษฐกิจ ที่พร้อมจะจ้องเอารัดเอาเปรียบกัน อยู่ตลอดเวลา

ข้าพเจ้าคิดว่าการเดินทางไปเชื่อมความสัมพันธ์ของชาวผู้ไทสองฝั่งโขงคราวนี้ มีความหมายในหลายๆประการ และสะท้อนให้เห็นว่าขอบเขตรัฐชาติสมัยใหม่ โดยอาศัยเขตทางภูมิศาสตร์ มิสามารถแบ่งแยกผู้คนออกจากกันได้อีกต่อไป และสะท้อนให้เห็นว่าขอบเขตรัฐชาติ ซึ่งเป็นวิธีการของรัฐ (อำนาจ-การทหาร) เป็นสิ่งที่มาทีหลัง อาจเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกแห่งวิถีสังคมและวัฒนธรรม การนำอำนาจแห่งรัฐ ที่เป็นผลจากการตกลงกันของชนชั้นปกครองบางกลุ่มมาใช้ในการบริหารจัดการมนุษยชาติ ที่อาศัยดำรงชีวิต ไปตามสายน้ำ ภูเขา หรือระบบนิเวศทางธรรมชาติ ตามแต่ละชนเผ่า ต่างๆจะขอบจะถนัดและคุ้นเคย จึงมีอาจเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ ฉะนั้นการบริหารจัดการรัฐ-การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมัยใหม่ จึงควรให้ความสัมพันธ์กับมิติทางภาษาและวัฒนธรรม อันลึกซึ้งยากนักที่อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจเชิงการค้าจะเข้าถึง เมื่อพิจารณาถึงสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชนชาติพื้นเมืองอาณาจักรและการบริหารแบบรัฐจึงเสมือนเป็นเรื่องของสมมติภาพส่วนบน เป็นเพียงเรื่องของผลประโยชน์ มากกว่าจะเป็นเรื่องของสัจธรรมแห่งความรัก ความเมตตา สิทธิและความหลากหลายของชนชาติพื้นเมือง แนวการบริหารดินแดนภายใต้แนวคิดรัฐชาติ (ทุกรัฐ) ที่เคยใช้แผนที่ทางกายภาพเป็นเครื่องมือแบ่งแยกผู้คน-พันธุ์ น่าจะเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในสมัยข้างหน้า ในยุคแห่งความร่วมมือของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือสมาคมอาเซียนแต่การร่วมมือระหว่างกัน ไม่ควรที่จะพิจารณาเฉพาะผลประโยชน์ทางธุรกิจ เพราะความต้องการอันแท้จริงของมนุษยชาติ มิใช่แค่ต้องการในเรื่องของการค้า เมื่อไหร่ที่เมื่อถึงงานบุญพระธาตุหลวง พระธาตุพนม เราจะเห็นคนสองฟากฝั่งลำน้ำโขง ได้มาร่วมสืบสานอารยธรรมแห่งลุ่มแม่น้ำโขง และเมื่อถึงงานบุญทางพุทธศาสนาที่พมามายัง พวกเราจะได้เดินทางไปร่วมงานบุญอย่างเป็นกิจลักษณะ มิใช่ผูกขาดความสัมพันธ์และกิจกรรมระหว่างประเทศอยู่ที่เรื่องของการค้า ให้เป็นเพียงเรื่องของนักการเมืองและนักการค้า

ที่ไม่มีวันจะเข้าใจความอึกแพ่งอันบริสุทธิ์ เพราะผลประโยชน์ทางการค้า ที่รัฐและนักธุรกิจบางรายได้รับ ก็อาจหาใช้ความต้องการอันเป็นอุดมคติภายในของคนส่วนใหญ่ในนิเวศดั้งเดิมไม่แต่เรื่องสายใยแห่งผู้คนและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด

ภาพที่ 5: ผู้อาวุโสชาวผู้ไท ชุมชนเมืองวังเก่า มาร่วมใส่บาตรและร่วมทอดผ้าป่า

ข้าพเจ้ากลับมาถึงเมืองไทยหลายวันแล้ว จิตใจยังคิดถึงเมืองวัง ตลอดเวลามีเลื่อมคล้าย คิดถึงสาวผู้ไท สหวันเขต เหมือนพึ่งจากกันเมื่อวาน แม้ในทางเชื้อชาติ ข้าพเจ้าจะมีความเป็นผู้ไทเพียงนิดเดียวเท่านั้น แต่ความเป็นผู้ไทในทางภาษาและวัฒนธรรม ข้าพเจ้าก็มีพอจะเข้าใจและมีความรู้สึกร่วมกับชุมชนผู้ไทแถบนครพนม สกลนคร มุกดาหารและกาฬสินธุ์ ข้าพเจ้าอดแปลกใจและประหลาดใจไม่ได้ว่า ณดินแดนของประเทศไทย ที่มีชาวผู้ไทจำนวนมาก ซึ่งมาจากเขตแดนเล็กๆที่เรียกว่าเมืองวัง-อ่าคำ ยังคงรักษาและดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสืบสานอย่างต่อเนื่อง แม้เวลาที่จากกันกับพี่น้องทางฝั่งเมืองวังมาเกือบ 200 ปี ภาษาและวัฒนธรรมยัง

คล้ายคลึงกัน ในขณะที่ชนชาติไทหลายกลุ่ม เช่น ไทอาหมในอินเดียไปลื้อในจีน เริ่มที่จะเปลี่ยนแปลงไป มีอาจเหลือกินข้าวเหนียวให้เห็น แต่ชาวผู้ไทไม่เพียงแต่ยังคงรักษาซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่พวกเขายังรำลึกถึงกันอยู่เสมออบจิตจาง และมีว่ากาลเวลาจะผ่านเนิ่นนานแสนนานแค่ไหน มิว่ารัฐชาติจะมาแบ่งเขตแดนและแบ่งเราแยกจากกัน แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่า สายสัมพันธ์แห่งวัฒนธรรมผู้ไท จะไม่มีวันแยกขาดจากกัน ไม่ว่าจะนานแสนนานเพียงใด...มิว่าสายน้ำโขงจะเหือดแห้งหาย หรือไหลล้นไป นิรันดร์กาล

“คิดเถิง สหวัน นั้นใจจะขาดอยู่แล้ว ด้วยฮักน้องแก้ว ที่งามโสพา ลาวัน
ดั่งหนึ่ง นางฟ้า ลงสู่ดิน เหมือนว่าพระอิน นั้นลงมาบัน ให้ยายนอนฝัน เถิงน้อง
หัวใจอายนี้ แม้นมีทางถอด ออกได้ จะขอถอดไว้ ให้นวน น้องนาง คอบคอง
จะอยู่ขอบฟ้า ถิ่นแดนใดเถิงจะแสนไกลอายก็จะต้อง กลับมาหาน้องจักวัน
สายน้ำของ (โขง) ไหลล้น เปียบไปก็เหมือนดั่ง น้ำใจอายไหล มานั้น
ขอให้น้อง เจ้าจงสงสาน อย่าป่อย อ้ายเลยผ่าน แดนสหวัน แห่งนี้ไปไกล...”
(บทกวีเพลง สหวันแดนฮัก: ส.แสงสิริวัน, ศิลปินลาว)

ภาพที่ 6: บรรยายากศงานบุญสายสัมพันธ์วัฒนธรรมผู้ไท สองฝั่งโขง

บรรณานุกรม

พิพาตา ยังเจริญ. 2539. **ประวัติศาสตร์อารยธรรมญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจีย แยนจอง. 2548. **วัฒนธรรมข้าวและการจัดระเบียบสังคม: ศึกษากรณีระบบไพร่ในอดีตของชนเผ่าภาษาตระกูลไท มณฑลกว๋างสีและก๊วยโจว**. กรุงเทพฯ: มติชน.

ขอขอบคุณและขอขอบใจ

อ.สหัส ชาญสินธุ์ อดีตอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

ท่านบัวสอน มหาวงศ์ เจ้าเมืองวิริยะบุรี แขวงสทวันเขต และพี่น้องชาวเมืองวิริยะบุรี

อ.ดร.ธีระ ภูดี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

คุณป้าสวาท คุณสุกฤษณ์ และชาวผู้ไทเขาวงกาฬสินธุ์

อ.ชัยบดินทร์ สาลีพันธ์ และชาวผู้ไทเรณูนครนครพนม

คณะชาวผู้ไทหนองสูง-คำชะอี มุกดาหาร

คณะชาวผู้ไทสทวันเขต

พี่น้องชาวผู้ไทบ้านนาบัว เรณูนคร

ด้อมเรนโบว์ (คนเมืองนครพนม) ผู้นำเพลงสทวันแดนฮัก มาเรียบเรียงและร้องใหม่

น้องกมพาเวียง อินแพงทวงศ์ แห่งสำนักงานสุขศาลา บ้านนายม เมืองวิริยะบุรี